

Eva Nyst

e.nyst@medischcontact.nl

@medischcontact

Jacob Kohnstamm over de aangepaste EuthanasieCode van de RTE

De toetsingscommissies euthanasie hebben hun EuthanasieCode aangepast aan het arrest van de Hoge Raad over euthanasie bij gevorderde dementie. RTE-voorzitter Jacob Kohnstamm vertelt wat er wel en niet veranderde.

GARY WATERS/ANP

Waarom toetst u niet vooraf? Nooit klonk deze vraag meer dan tijdens de eerste strafzaak in de geschiedenis van de euthanasiewet, de zaak tegen Marinou Arends. Het onzorgvuldigheidsoordeel van de Regionale Toetsingscommissies Euthanasie (RTE) in haar zaak uit 2016 had geleid tot een tuchtzaak en een strafzaak. Afgelopen najaar ontsteg de strafrechter haar van rechtsvervolging en de Hoge Raad bekrachtigde dat in april. De bal lag daarmee weer bij de instanties die eerder kritisch oordeelden over haar zaak: de RTE en de tuchtrechter. De Hoge Raad vernietigde de uitspraak van het tuchtcollege, maar de waarschuwing voor Arends bleef staan. De RTE heeft op grond van het arrest besloten de werkwijze aan het arrest aan te passen. RTE-voorzitter Jacob Kohnstamm krijgt de vraag naar vooraf toetsen gemiddeld eens per maand. Zijn antwoord: 'De wetgever heeft die gedachte overwogen en resoluut verworpen. Geen enkel handelen van een arts wordt immers tevoren aan een jurist, een arts en een ethicus voorgelegd. Het medisch-professionele oordeel van de arts is bovendien op grond van het arrest van de Hoge Raad leidend. Zowel de toetsingscommissies als de strafrechter dienen zich terughoudend op te stellen bij het beoordelen van het handelen van de arts.'

U spreekt zich al jaren uit als voorstander van cassatie in het belang der wet, ook een ingrijpende wijziging van de rechtsgang. Maar voor toetsen vooraf zullen we u dus niet horen pleiten?

'Nee. Cassatie in het belang der wet vraagt een wijziging van het Wetboek van Strafvordering. Dat is een procedurele kwestie. De zorgvuldigheid van de euthanasiepraktijk in Nederland valt of staat met de meldingsbereidheid van artsen. Rechtsvinding ten koste van een arts die naar eer en geweten handelde kan daarop negatieve gevolgen hebben. Maar als toetsende instantie zul je me nooit betrappen op een pleidooi voor een wijziging van de euthanasiewet waaraan wij zelf toetsen.'

We hebben gezien dat het aantal euthanasiezaken in 2018 is teruggelopen, ook na het onderzoek van het Openbaar Ministerie...

‘Nou, wacht even. Dat suggereert een verband. De minister van VWS heeft onderzoek laten doen naar de redenen van de daling van het aantal euthanasiemeldingen in 2018. Ik zag drie mogelijkheden:

‘Er zit een normatieve veroordeling in het woord heimelijk’

een incidentele terugloop, een gigagriepgolf of een gevolg van de strafvervolgning. Het onderzoek heeft echter geen relatie kunnen vaststellen tussen de daling van circa 6600 meldingen in 2017 naar de circa 6100 in 2018 en de strafrechtelijke onderzoeken van het Openbaar Ministerie.’

Hoe ontwikkelt zich het aantal nu?

‘Zoals de cijfers zich nu ontwikkelen denk ik trouwens dat het een incidentele terugloop was: in 2019 ontvingen wij 6350 meldingen en dit jaar is sprake van een stijging van circa 10 procent naar bijna 7000 meldingen.’

In de Volkskrant nam u onlangs geen afstand van het RTE-oordeel 2016-85 over Arends maar wel van het woord ‘heimelijk’ daarin, waarmee beschreven werd dat de patiënt niet wist dat er Dormicum in haar koffie zat. Zijn er afspraken gemaakt om suggestieve woorden te vermijden?

‘Er zit een normatieve veroordeling in het woord heimelijk, dat had er nooit in terecht mogen komen. Dat is niet onze taak, die is te beoordelen of iemand al dan niet conform de zorgvuldigheidseisen van de wet heeft gehandeld. Op een heidag met alle RTE-leden is uitvoerig gesproken over het oordeel 2016-85. Dat heeft ertoe geleid dat een aantal commissies, die onafhankelijk zijn, daarna op punten anders zijn gaan oordelen dan de commissie in zaak 2016-85. Premedicatie werd bijvoorbeeld onder omstandigheden gezien als onderdeel van zorgvuldig medisch handelen, zoals de Hoge Raad

nu ook heeft bepaald. Ook was er een positief oordeel over een euthanasie waarin de schriftelijke wilsverklaring niet helemaal helder was en door de arts was geïnterpreteerd. Als RTE hadden we de koers al verlegd. De Hoge Raad heeft dat als het ware geaccordeerd.’

U ervaart het meer als een accordering van de eigen verlegde koers dan als een tik op de vingers voor uw eerdere oordeel?

‘Nou, dat kun je beide zeggen. Het is een tik op de vingers ten aanzien van het oordeel 2016-85. Maar het is wel in lijn met twee of drie oordelen die sindsdien zijn gepubliceerd.’

De vervolgte arts vertelde aan Medisch Contact dat het gesprek bij de RTE een slechte ervaring was, waarbij de jurist haar aan een spervuur van vragen onderwierp en ze zich niet gesteund voelde door de arts in de commissie. Is in die gesprekken iets veranderd?

‘Het kan best zijn dat mevrouw Arends het zo ervaren heeft, dat het zelfs misschien zo gebeurd is, maar de gesprekken die ik heb bijgewoond of zelf heb gevoerd, zijn anders. We hebben drie jaar geleden twee wijzigingen ingevoerd. In de uitnodigingsbrief voor het gesprek met de commissie staan de centrale vragen die bij de commissie zijn gerezen. En bij een euthanasie verleend op basis van de schriftelijke wilsverklaring nodigen we de arts altijd uit. Maar bedenk, op jaarlijks 6 à 7 duizend meldingen nodigen we circa 35 artsen uit voor een mondelinge toelichting. Gemiddeld slechts twee of drie daarvan worden in negatieve zin beoordeeld. Wat door corona nog niet is gerealiseerd, is ons plan om met artsen te bespreken hoe ze het gesprek hebben ervaren. Veel artsen reageerden helemaal niet op onze uitnodiging of weigerden omdat het toch al zoveel tijd had gekost. We gaan het gewoon nog een keer proberen.’ ■

web

Meer over dit onderwerp vindt u onder dit artikel op medischcontact.nl/artikelen.

EUTHANASIECODE Aangepast aan arrest

De EuthanasieCode 2018 (EC 2018) beschrijft hoe de RTE de zorgvuldigheidseisen uit de euthanasiewet interpreteert. De RTE toetst euthanasiemeldingen niet alleen aan deze wet maar ook aan de jurisprudentie. April 2020 was er een arrest van de Hoge Raad over euthanasie bij voortgeschreden dementie in de strafzaak tegen Marinou Arends. De EC 2018 is in lijn daarmee aangepast:

1. Bij de interpretatie van de schriftelijke wilsverklaring mag de arts de bedoeling van de patiënt achterhalen en daarbij letten op alle omstandigheden en niet slechts op de letterlijke bewoordingen.
2. Of bij voortgeschreden dementie sprake is van uitzichtloos en ondraaglijk lijden is een medisch-professioneel oordeel. De RTE moet dat terughoudend toetsen en zich afvragen of de arts in redelijkheid tot zijn conclusie kon komen.
3. Een gesprek met een gevorderd demente, wilsonbekwame patiënt over het moment en de wijze waarop de euthanasie zal worden uitgevoerd, is onnodig omdat zo'n patiënt dit niet begrijpt.
4. Als bij een wilsonbekwame patiënt aanwijzingen zijn dat onrust kan ontstaan bij de uitvoering van euthanasie, kan premedicatie zijn aangewezen.